

CZU: 343.14

DOI 10.5281/zenodo.15552960

Svetlana LEONTIEVA*
leontievasvetlana58@gmail.com

CONSIDERAȚII ASUPRA APLICĂRII MECANISMULUI DE EXCLUDERE A PROBELOR ÎN CADRUL EXAMINĂRII CAUZEI PENALE DE CĂTRE INSTANȚA DE JUDECATĂ

Adnotare: Problemele legate de admisibilitatea și excluderea probelor în procesul penal au dat naștere, de-a lungul timpului, la numeroase dezbateri teoretice și practice atât în statele de drept comun, cât și în cele de drept continental. Studiul acestor teme rămâne un domeniu de interes științific cu relevanță globală, dar care capătă o importanță deosebită în contextul eforturilor Republicii Moldova de a adera la spațiul de libertate, securitate și justiție al Uniunii Europene. Aceste demersuri necesită adaptarea legislației naționale la standardele europene, inclusiv în domeniul garantării drepturilor fundamentale ale omului în cadrul procesului penal.

În acest context, cercetarea noastră se concentrează asupra mecanismului excluderii probelor, aplicat de judecător, cel mai important arbitru al admisibilității acestora. Studiul comparativ al mecanismelor de excludere a probelor obținute ilegal ne-a permis să evidențiem particularitățile aplicării acestora în diverse jurisdicții și sisteme de drept, în special prin prisma dreptului comparat. În același timp, efortul studiului efectuat este concentrat pe cercetarea particularităților mecanismului național de excludere a probelor de către judecător, precum și asupra identificării unor lacune existente în legislația actuală. Analiza dreptului intern în lumina dreptului comparat a condus la formularea unor propuneri de lege ferenda, care, în speranța autorului, vor constitui surse de inspirație atât pentru legiuitor, cât și pentru practicieni.

Cuvinte-cheie: admisibilitatea probelor, excluderea probelor, legalitate, mecanismele excluderii, instanță de judecată, cercetarea probelor.

CONSIDERATIONS ON THE APPLICATION OF THE EXCLUSIONARY MECHANISM IN THE EXAMINATION OF CRIMINAL CASES BY THE COURT

Annotation: Issues related to the admissibility and exclusion of evidence in criminal proceedings have given rise to numerous theoretical and practical debates over time, both in common law and civil law systems. The study of these issues remains an area of scientific interest with global

* doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova (ROR: <https://ror.org/0475kvb92>); e-mail: rector@usm.md; ORCID: 0009-0005-2481-533X, email: leontievasvetlana58@gmail.com

relevance, but it has become particularly important in the context of the Republic of Moldova's efforts to join the European Union's area of freedom, security, and justice. These efforts require the adaptation of national legislation to European standards, including in the field of ensuring fundamental human rights in criminal proceedings.

In this context, our research focuses on the mechanism of excluding evidence, applied by the judge, the most important arbiter of their admissibility. A comparative study of the mechanisms for excluding illegally obtained evidence in various legal systems, particularly through the lens of comparative law, has allowed us to highlight the particularities of their application in different jurisdictions. At the same time, the research effort is concentrated on studying the particularities of the national mechanism for excluding evidence by the judge, as well as identifying existing gaps in the current legislation. The analysis of domestic law in light of comparative law has led to the formulation of de lege ferenda proposals, which, in the author's hope, will serve as sources of inspiration for both lawmakers and practitioners.

Keywords: *admissibility of evidence, exclusion of evidence, exclusion mechanisms, legality, court, examination of evidence.*

1. INTRODUCERE

Excluderea probelor reprezintă o reacție esențială și sistematică împotriva încălcărilor reglementărilor legale de către autoritățile statului în procesul de administrare a probelor. Un sistem juridic care nu acordă importanță acestor încălcări riscă să încurajeze arbitraritatea din partea autorităților statale, subminând încrederea în justiție și protecția drepturilor fundamentale ale cetățenilor. Această instituție reflectă principiile democratice comune, chiar dacă dispozițiile particulare ale regulilor de excludere variază în funcție de context și tradiție.

Excluderea probelor a fost un subiect intens discutat în literatura de specialitate, atât în studiile din trecut, cât și în cele recente. Multe cercetări analizează în detaliu probleme legate de probele obținute cu încălcarea principiilor legalității și loialității, raționamentele care stau la baza excluderii acestora, precum și consecințele aplicării acestor norme asupra procesului penal. Totuși, aplicarea în practică a reglementărilor de excludere a probelor obținute ilegal nu este posibilă fără existența unor mecanisme procedurale clare și eficiente, care permit realizarea acestei acțiuni procesuale de către subiecții investiți cu atribuții de excludere a probelor.

Pentru a explica motivația de a acorda o atenție sporită anume rolului judecătorelui în vederea aplicării mecanismului excluderii probelor, considerăm necesar să precizăm că caracterul nepublic al urmăririi penale produce consecințe directe în ceea ce privește administrarea probelor. Spre deosebire de faza de judecată, unde verificarea admisibilității probelor și administrarea acestora are loc, în principiu, în ședință publică, la faza de urmărire penală această verificare se face de către organul de urmărire penală. O altă caracteristică a urmăririi penale în relație cu administrarea probelor, adică caracterul unilateral, presupune că obiectul urmăririi penale se realizează de organele de urmărire penală și exclude orice dezbateri cu privire la modalitatea în care se efectuează actele de urmărire penală, chiar dacă părțile sunt prezente la efectuarea actului¹. Caracterul limitat al contradictorialității în faza de urmărire penală face ca apărarea să nu reușească întotdeauna să conteste eficient legalitatea și loialitatea administrării probelor. Abia în faza de judecată, noțiunea de contradictorialitate își atinge pe deplin sensul, permițând o evalua-

¹ Negru A-I. Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Universul Juridic, București, 2022. p. 119.

re completă și echilibrată a probelor.

În același timp, structura procesului penal presupune că faza de judecată este singura activitate prin care se poate pronunța o pedeapsă persoanei care a săvârșit o infracțiune. Această structură fiind o consecință a unui sistem aplicabil pe plan mondial, în care justiția în cauzele penale este de atribuția instanțelor judecătorești, singurele care pot aplica sancțiunile prevăzute de legea penală². Astfel, la faza de judecată care se desfășoară în fața instanțelor judecătorești în condiții de contradictorialitate deplină, inculpatul exercită dreptul la apărare, personal sau prin apărător, folosind mai multe tactici și pârghii în vederea răsturnării acuzației. De asemenea, practica demonstrează că decizia referitoare la admisibilitatea probelor este, de cele mai multe ori, lăsată etapei de examinare a cauzei în fond, fiind luată de către judecător. Or, în interesul acuzării este de a furniza cât mai multe probe în vederea susținerii învinuirii formulate. Arbitrul final al admisibilității probelor, și ca urmare acel care exclude probele ilegale, este judecătorul.

Actualitatea realizării acestei cercetări științifice rezidă în mai multe rațiuni. În primul rând, pentru că există lacune legislative în ceea ce privește reglementarea clară a acțiunilor judecătorului atunci când acesta se confruntă cu probe ilegale în materialele unei cauze penale, la această etapă a examinării cauzei în fond având loc excluderea. Având în vedere că nu există norme precise care să reglementeze acțiunile judecătorului în fața probelor ilegale, este necesară o clarificare teoretică și practică a acestui subiect în vederea protejării drepturilor procesuale ale persoanelor implicate într-un proces penal.

În cel de al doilea rând, lipsește claritatea în ceea ce privește actele procesuale prin care judecătorul trebuie să se pronunțe asupra excluderii probelor ilegale. În prezent, legislația nu specifică în mod detaliat procedura sau momentul exact în care instanța trebuie să ia o decizie referitoare la admiterea sau excluderea probelor obținute ilegal. Această ambiguitate generează dificultăți practice atât pentru acuzare, cât și pentru apărare. Fără o reglementare clară, părțile procesuale nu pot anticipa în mod eficient pașii care trebuie urmați, ceea ce afectează strategia de apărare și eficiența acuzării. În acest context, articolul își propune să clarifice această problemă și să ofere soluții pentru o reglementare mai precisă a modului în care judecătorul trebuie să se pronunțe asupra excluderii probelor, contribuind astfel la desfășurarea unui proces penal transparent și echitabil.

Aferent gradului de cercetare a subiectului în doctrină, evidențiem că problema excluderii probelor în cadrul fazei de judecare a cauzei penale în fond a constituit un subiect de interes pentru numeroși cercetători din Republica Moldova, precum Dolea I., Vizdoagă T., Chirtoacă I., Osoianu T., dar și din România, printre care Udroiș M., Theodoru Gh., Chiș I.-P., Negru A., Theodoru Gh. ș.a., care au realizat studii aprofundate pentru elucidarea acestei chestiuni. De asemenea, anumite aspecte legate de excluderea probelor, în special în cadrul ședinței preliminare, au generat o serie de sesizări adresate Curții Constituționale. Chiar dacă instanța de contencios constituțional a oferit unele clarificări cu privire la problemele ridicate în sesizări, există încă numeroși practicieni care se confruntă cu incertitudini în materie, iar cercetările doctrinare continuă în scopul identificării unor soluții adecvate.

În ipoteza implementării rezultatelor științifice se va ajunge la o reajustare a reglementărilor Codului de procedură penală, în special în ceea ce privește completarea

² Theodoru Gh., Chiș I.-P. *Tratat de Drept procesual penal*. Ediția a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2020. p. 750.

mecanismului excluderii probelor, cu scopul de a îmbunătăți aplicabilitatea acestuia în cadrul procesului penal. Rezultatele obținute pot constitui baza pentru dezvoltarea unor cercetări științifice pe marginea problemelor abordate în continuare.

2. METODOLOGIE

Metodologia cercetării propuse este detaliată și se bazează pe mai multe metode științifice esențiale pentru abordarea temei: aplicarea *metodei logice* a constat în utilizarea elementelor de logică formală pentru interpretarea normelor Codului de procedură penală, având ca scop clarificarea și structurarea raționamentelor juridice în cadrul excluderii probelor. *Metoda istorică* a fost folosită pentru a analiza evoluția instituției excluderii probelor, oferind o perspectivă asupra modului în care reglementările au evoluat în timp. *Metoda comparativă* a fost aplicată pentru a elucida logica și principiile normative care stau la baza excluderii probelor obținute ilegal, precum și pentru a analiza diferențele și asemănările dintre reglementările din diverse jurisdicții. *Metoda analizei critice* a fost utilizată pentru a examina reglementările actuale în domeniul excluderii probelor, aplicabilitatea acestora în practică, identificând atât punctele forte, cât și unele deficiențe ale acestora.

Listă de abrevieri:

CC- Curtea Constituțională

CPP – Codul de procedură penală

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

3.1. Precizări generale cu privire la instituția excluderii probelor în cadrul procesului penal

Excluderea probei este un instrument prin care instanța de judecată garantează că procesul penal se desfășoară într-un cadru legal și echitabil, în acord cu normele constituționale și convențiile internaționale la care statul este parte. Astfel, excluderea probelor devine nu doar un mijloc de corectare a neregulilor, dar și un principiu esențial ce garantează că procesul penal nu va fi instrumentat pentru obținerea unui rezultat nedrept sau ilegal.

Analizând procedura de excludere a probelor, este important să abordăm această instituție din perspectiva integrării sale în cadrul general al dreptului procesual penal, având în vedere atât rolul său în structura procedurii penale, cât și scopul pe care îl urmărește în contextul procesului judiciar. În doctrina juridică au fost identificate mai multe criterii pentru structurarea normelor în instituții juridice (metoda, principiul), dintre care criteriul prioritar îl constituie obiectul reglementării juridice, adică relațiile sociale care cad sub incidența normelor juridice. *Obiectul reglementării excluderii probelor* în procesul penal formează totalitatea condițiilor și procedurilor prin care anumite probe, obținute ilegal sau cu încălcări, nu pot fi folosite în cadrul unui proces penal, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești.

Cu referire la *metoda de reglementare*, precizăm că, în general, metoda de reglementare a dreptului procesual penal este cea autoritară³. Astfel, excluderea probelor este în

³ Mohorea E., Botnari E., Eșanu R. Dreptul ca sistem și sistemul dreptului. Presa Universitară Belțiană, Bălți, 2009, p. 87.

primul rând reglementată printr-o metodă de subordonare, în sensul în care aceasta impune reguli stricte privind obținerea probelor, iar probele obținute prin încălcarea acestora sunt excluse din materialele cauzei penale. Reglementările procesual-penale privind excluderea probelor se fundamentează pe principii esențiale precum *legalitatea și loialitatea administrării* probelor, având rolul de a proteja drepturile fundamentale ale persoanelor implicate într-un proces penal. Aceste reglementări asigură un proces echitabil și previn abuzurile, impunând respectarea unor norme stricte de obținere și utilizare a probelor. Totodată, respectarea principiilor loialității și legalității contribuie la menținerea integrității actului de justiție, protejând astfel atât procesul în sine, cât și drepturile fundamentale ale indivizilor.

Analizând excluderea probelor, prin prisma atribuirii acesteia la instituția procesuală penală, considerăm că ea reprezintă o instituție juridică veritabilă, reglementată prin norme specifice, cu un obiect propriu de reglementare, metodă și principii. Această instituție procesuală este aplicabilă doar în condiții specifice, când obținerea probelor a fost viciată de nereguli procesuale sau abuzuri.

În același timp, unii autori susțin că excluderea probelor constituie o formă specială de inadmisibilitate, deoarece un act procedural prevăzut de lege ca posibil mijloc de probă este exclus de la folosirea lui în soluționarea cauzei. Așadar, nici mijlocul de probă care este interzis de lege nu poate fi folosit în procesul penal – inadmisibil *ab initio* –, dar aceeași inadmisibilitate se produce atunci când un mijloc de probă prevăzut de lege este obținut cu încălcarea legii care îl reglementează⁴.

Din punct de vedere dogmatic, excluderea poate fi percepută ca barieră, fiind un mecanism care operează pentru a preveni transformarea „informației” în „probă”. Excluderea acționează fie pentru a elimina informația din sfera de atenție a organului de judecată, fie pentru a împiedica ca aceasta să devină fundament al procesului de stabilire a faptelor⁵. Prin urmare, *mecanismele de blocare a informațiilor* în cadrul unui proces penal pot fi definite ca instrumentele procesuale adoptate într-un anumit model de procedură penală, care permit evaluarea și eliminarea ulterioară a probelor inadmisibile, considerate nedorite în procesul de stabilire a adevărului.

Totodată, doctrinarii abordează excluderea probelor și în calitate de sancțiune procesuală, deoarece previne încălcarea legii, o sancționează atunci când e necesar și asigură respectarea legii în timpul desfășurării procesului penal. Potrivit lui Udrouiu M., această sancțiune este intim legată de noțiunea de stat de drept, cât și de principiile legalității și loialității⁶.

Astfel, excluderea probelor reprezintă o sancțiune procesuală specifică în materia probațiunii. Aceasta este incidentă în baza regulilor de excluziune probatorie aplicabile în materia probelor obținute și/sau administrate cu încălcarea principiului legalității și loialității, ori al unor drepturi și libertăți fundamentale garantate de Convenția Europeană sau de Constituție⁷. Analizând prevederile art. 94 din Codul de procedură penală, observăm că efectul sancționator al excluderii probelor constă în interdicția instituită de

⁴ Theodoru Gh., Chiș I.-P. *Tratat de Drept procesual penal*, p. 387.

⁵ Kuczyńska H. *Mechanisms of elimination of undesired evidence from criminal trial: a comparative approach*. În: *Revista Brasileira de Direito Processual Penal*, vol. 7, no. 1, rbdpp.v7i1.473, 2021.

⁶ Udrouiu M. *Sinteze de Procedură Penală. Partea generală, Ediția II, Vol. I*, Ed. C.H. Beck, București, 2001. p. 501.

⁷ Udrouiu M. *Sinteze de Procedură Penală. Partea generală, Ediția II, Vol. II*, Ed. – C.H.Beck, București, 2001. p. 1351.

legiutor de a valorifica, a aprecia sau a lua în considerație datele obținute cu încălcarea prevederilor prevăzute la alineatul (1) al aceluiași articol.

Urmare a precizărilor teoretice făcute, constatăm că *instituția excluderii probelor* reprezintă un cadru normativ care reglementează condițiile în care probele obținute ilegal sau prin încălcarea drepturilor fundamentale nu pot fi admise în instanță. Pe de altă parte, *sanctiunea excluderii probelor* se referă la aplicarea concretă a principiilor legalității și loialității în cadrul procesului penal, când instanța sau autoritățile competente decid că anumite probe trebuie excluse din cauza obținerii lor ilegale sau a nerespectării procedurii legale.

3.2. Mecanisme de excludere a probelor obținute ilegal de către judecător: elemente de drept comparat

Autorii de drept procesual au arătat că regula excluderii s-a născut în sec. XVIII, între 1740-1770, s-a dezvoltat în secolul XIX și s-a maturizat în secolul XX. Astfel, în Regatul Unit, într-o epocă în care autoritățile uzau de amenințări sau promisiuni pentru a obține mărturisirile, au fost mai multe cauze în care judecătorii au statuat că astfel de mărturisiri nu pot fi folosite împotriva acuzatului, fără însă să arate rațiunile pentru care acestea sunt inadmisibile⁸. Într-o opinie mult mai radicală, s-a arătat că regula excluderii își găsește originea în sistemul de drept american, că este creația Curții Supreme a Statelor Unite, că era necunoscută britanicilor și că prima utilizare a regulii datează din 1886, când Curtea Supremă a SUA a subliniat că prezentarea unor înscrisuri obținute nelegal pentru a dovedi săvârșirea unei infracțiuni a încălcat dreptul acuzatului de a fi protejat împotriva perchezițiilor abuzive⁹. Având în vedere că regula excluderii probelor provine din sistemul de drept *common law*, fiind bazată pe principiul protecției drepturilor fundamentale ale individului în fața autorității statului, și că a fost preluată și dezvoltată atât de sistemul de drept continental, cât și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, considerăm pertinentă prezentarea unor aspecte comparative referitoare la procedura excluderii probelor în cadrul judecării cauzei, în ambele sisteme juridice.

În toate sisteme juridice există o obligație indiscutabilă a instanței să ia în considerare anumite valori protejate legal, chiar și cu prețul de a nu afla adevărul sau de a nu condamna persoana vinovată de comiterea infracțiunii. În doctrina procedurii penale comparative s-a stabilit că, în mod tradițional, diferența este prezentată astfel: statele cu sistem de drept anglo-saxon exclud probele *ex ante*, ceea ce presupune că există un moment înainte de cercetarea judecătorească, sau după caz examinarea cazului de juriu, în care un judecător, care ulterior nu va participa la examinarea cauzei penale în fond, decide asupra admisibilității probelor¹⁰. Oricare probă inadmisibilă este exclusă la etapa preliminară și, prin urmare, nu este cunoscută de către acel judecător care stabilește faptele. În sistemul de drept continental, deseori judecătorul care examinează fondul cauzei examinează și admisibilitatea probelor.

Spre deosebire de sistemul *common law*, în jurisprudențele continentale reglemen-

⁸ Negru A-I. Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Universul Juridic, București, 2022. p. 167.

⁹ Boțic S. Regula exclusiunii. Excluderea probelor obținute nelegal în procesul penal. Ed. Universul Juridic, București, 2016. p. 17-18.

¹⁰ Panzavolta M., Maes E., Mosna A. Streamlining the exclusion of illegally obtained evidence in criminal justice. p. 44.

tările procedurale care stabilesc un moment specific în cadrul procesului penal în care probele sunt admise formal de către un judecător specializat sunt relativ rare. În schimb, judecătorul căruia i-a fost repartizată cauza penală pentru examinare are, de obicei, acces la toate probele incluse în dosarul penal. Ca urmare, în cadrul procesului, judecătorul este responsabil de a decide dacă anumite probe pot fi utilizate în vederea stabilirii circumstanțelor cauzei. Astfel, același judecător care trebuie să decidă asupra vinovăției inculpatului este influențat de probele care ar trebui excluse. În acest sens, structura unitară a procesului este concepută astfel încât judecătorul care stabilește faptele nu este protejat în ceea ce ține de cunoașterea probelor viciate. Totodată, în contextul modelului continental, noțiunea de excludere a probelor nu înseamnă neapărat că proba este fizic eliminată din dosarul penal, ci mai degrabă că judecătorul trebuie să nu țină cont de proba viciată atunci când decide asupra vinovăției inculpatului și, acolo unde există obligația de a motiva, atunci când redactează sentința. Totuși, această abordare de diferențiere clasică a celor două sisteme trebuie să fie luată în considerație în ansamblu, în fiecare caz concret necesitând a fi evidențiate particularitățile sistemului juridic național, având în vedere că în familia dreptului continental există state cu sisteme hibride care nu corespund în mod exact acestor două modele.

Modelul anglo-saxon a fost preluat de România, care a instituit Camera preliminară, menită să asigure celeritatea procesului penal, prin rezolvarea chestiunilor cu referire la legalitatea trimiterii în judecată și la legalitatea probelor. În acest sens, este reglementată instituția judecătorului de cameră preliminară. Unul dintre obiectivele judecătorului camerei preliminare este verificarea legalității activității de urmărire penală, reprezentând un veritabil filtru de legalitate reglementat înaintea începerii judecării fondului cauzei. Astfel, potrivit art. 342 din Codul de procedură penală al României, judecătorul de Cameră preliminară va verifica legalitatea sesizării instanței cu rechizitoriu, legalitatea administrării probelor și legalitatea efectuării actelor de urmărire penală. Totodată precizăm, că activitatea judiciară a judecătorului de cameră preliminară, fiind limitată la verificarea legalității activității de urmărire penală, exclude posibilitatea de a antama și dispune, în sens pozitiv sau negativ, cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict: faptă, persoană și vinovăție¹¹.

3.3 Particularitățile mecanismului național al excluderii probelor la faza de judecată

3.3.1 Legislație națională

Spre deosebire de procesul penal român, în sistemul procesual național, odată ce materialele cauzei penale, împreună cu rechizitoriul întocmit de procuror, au fost transmise instanței de judecată pentru examinarea în fond, nu există un mecanism explicit care să garanteze excluderea eficientă a acestora din dosar.

În cadrul analizei juridice a mecanismului național de excludere a probelor în cadrul cauzei penale, se constată că art. 94 alin. (1) din Codul de procedură penală, în formularea sa actuală, stipulează că în procesul penal nu pot fi admise probe obținute în mod ilegal; aceste probe se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanță și nu pot constitui temei pentru sentință sau alte hotărâri judecătorești. Din analiza acestei norme, observăm că instanța de judecată este obligată să se abțină de la utilizarea datelor interzise de art. 94 din Codul de procedură penală la fundamentarea oricărei decizii adoptate în cadrul cau-

¹¹ Theodoru Gh., Chiș I.-P. *Tratat de Drept procesual penal*. p. 718-719.

zei penale. Totuși, considerăm că această normă nu oferă suficiente clarificări cu privire la modalitatea în care judecătorul trebuie să excludă aceste probe din cadrul procesului penal.

Mecanismul excluderii probelor de către instanța de judecată a fost conturat de instanța de contencios constituțional în Decizia Curții Constituționale nr. 47 din 22.05.2018, prin care a fost declarată inadmisibilă sesizarea nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal). În această decizie, Curtea a subliniat că *inadmisibilitatea probei stabilită la etapa judecării cauzei penale impune doar o obligație a instanței de a nu ține cont de ea la adoptarea deciziei sale*¹². Cu toate acestea, din decizia respectivă nu reiese în mod clar momentul în care judecătorul trebuie să excludă probele. Întrebarea practică ce apare în legătură cu această lacună este cum anume instanța de judecată trebuie să asigure excluderea probelor obținute cu încălcarea prevederilor art. 94 din Codul de procedură penală, astfel încât să garanteze dreptul la un proces echitabil?

Practica judecătorească evidențiază faptul că adesea apărarea, în cadrul ședinței preliminare, atunci când se pune în discuție lista probelor, depune cereri prin care semnaleză inadmisibilitatea unor probe administrate de acuzare. Totuși, prevederile alin. (4) din art. 345 din Codul de procedură penală, care guvernează desfășurarea ședinței preliminare, stipulează că *în ședința preliminară se soluționează chestiunile privind: 1) cererile și demersurile înaintate, precum și recuzările declarate; 2) lista probelor care vor fi prezentate de către părți la judecarea cauzei; 3) trimiterea cauzei după competență sau, după caz, încetarea, totală sau parțială, a procesului penal; 4) suspendarea procesului penal; 5) fixarea termenului de judecată; 6) măsurile preventive și de ocrotire*¹³. Constatăm că în această reglementare nu este prevăzută posibilitatea de a analiza legalitatea probelor în ședința preliminară și, prin urmare, de a le exclude prin încheiere în această etapă a procesului. Faptul că această chestiune ridică dificultăți practice semnificative și impune o eventuală revizuire a legislației poate fi dedus din numeroasele sesizări formulate către Curtea Constituțională, referitoare la posibilitatea examinării acestei chestiuni în cadrul ședinței preliminare. Chiar și așa, toate aceste sesizări au fost respinse ca inadmisibile de către Curtea Constituțională, ceea ce subliniază necesitatea unei clarificări legislative suplimentare.

Astfel, prin Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (*excluderea probelor din dosarul penal*), Curtea Constituțională a interzis posibilitatea excluderii probelor administrate în ședința preliminară, stabilind în pct. 42) că *în ciuda opiniei autorului excepției care a solicitat excluderea unor probe din materialele dosarului în ședința preliminară de judecare a cauzei penale, o asemenea solicitare excede procedurii respective, în cadrul căreia se verifică doar relevanța probelor [a se vedea articolul 347 alin. (3) din Cod]*¹⁴.

¹² Decizia CC nr. 47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (*excluderea probelor din dosarul penal*), par. 53.

¹³ Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, art. 345.

¹⁴ Decizia CC nr. 47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (*excluderea probelor din dosarul penal*), par. 53.

Aceeași poziție ulterior a fost reafirmată de către Curtea Constituțională în Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 50g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 342 alin. (2), 346 și 352 alin. (3) din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară), stabilind în pct. 22) că *soluționarea chestiunii cu privire la lista probelor în cadrul ședinței preliminare presupune faptul că instanța trebuie să decidă, după ce a ascultat opiniile părților, asupra pertinentei probelor propuse în liste și să dispună care din acestea trebuie prezentate la judecarea cauzei [articolul 347 alin. (3) din Cod]. Decizia cu privire la relevanța probelor se limitează la faptul că instanța trebuie să stabilească, în baza listei probelor prezentate, care probe au legătură cu cauza penală pe care o examinează [articolul 6 pct. 34) din Cod]. La această etapă, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la cererile de declarare a nulității anumitor probe, pentru că acest exercițiu implică o examinare în fond a probei contestate, fapt ce excede competențelor sale relative la procedura ședinței preliminare în cadrul căreia se verifică doar relevanța probelor¹⁵ și în Decizia nr. 9 din 27.01.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 197g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală: în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea anumitor probe, pentru că acest exercițiu implică examinarea în fond a probei contestate, fapt care excede competențelor sale relative la procedura ședinței preliminare în cadrul căreia se verifică doar relevanța probelor¹⁶.*

În urma celor expuse anterior, se poate concluziona că abordarea actuală referitoare la excluderea probelor în cadrul ședinței preliminare sugerează că, la această etapă, instanța de judecată nu dispune de competența de a exclude probele din dosar, argumentându-se că judecătorul nu a efectuat încă cercetarea fondului cauzei. Astfel, doar după finalizarea cercetării judecătorești complete și detaliate, instanța poate pronunța o decizie referitoare la admisibilitatea sau inadmisibilitatea probelor.

3.3.2 Abordarea doctrinară a excluderii probelor în cadrul ședinței preliminare

În prezent, problema examinării admisibilității probelor de către instanța de judecată, în special în cadrul ședinței preliminare, reprezintă un subiect controversat în doctrina dreptului procesual-penal. Conform opiniilor autorilor Bobrov V.K., Bojiev V.P. și Borodin S.V., cu cât mai rapid o probă obținută cu încălcarea cerințelor legale este declarată inadmisibilă, cu atât mai favorabil va influența protecția drepturilor și intereselor legitime ale inculpatului¹⁷. Aceeași opinie este susținută și de Lebedeva E.K., care afirmă că excluderea probelor înainte de începerea cercetării judecătorești previne admiterea și examinarea probelor inadmisibile și, prin urmare, reduce riscul apariției erorilor cauzate de utilizarea acestora în procesul de adoptare a unei decizii finale în cauzele penale.¹⁸ Totuși, excluderea probelor în cadrul ședinței preliminare a fost criticată de alți autori. De exemplu, Gurova O. consideră că părțile au dreptul de a ridica problema inadmisibilității probelor de

¹⁵ Decizia CC nr. 38 din 14.03.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 50g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 342 alin. (2), 346 și 352 alin. (3) din Codul de procedură penală (*invocarea nulității probelor la ședința preliminară*).

¹⁶ Decizia CC nr. 9 din 27.01.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 197g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală.

¹⁷ Bobrov V.K., Bojiev V.P., Borodin S.V., Уголовный процесс. Ed. Spartak, Moscova, 2004. pag. 161.

¹⁸ Lebedeva E.K. Некоторые аспекты недопустимости доказательств как процессуального основания для их исключения. În: Вестник кемеровского государственного университета. Серия: гуманитарные и общественные науки, том 3, № 1, 2019.

mai multe ori, ceea ce face ca examinarea acestora într-o etapă separată, cum ar fi ședința preliminară, să nu fie eficientă¹⁹. Cu toate acestea, luând în considerare argumentele ambelor grupuri de autori, ne aliniem ferm poziției celei dintâi și vom prezenta în continuare raționamentele care fundamentează această poziție.

Considerăm că raționamentele expuse în Decizia Curții Constituționale a României nr. 22 din 18.01.2018 abordează într-un mod foarte clar problema menținerii în dosar a probelor excluse, ceea ce poate influența formarea convingerii judecătorului privind vinovăția inculpatului. Curtea a explicat că *procesul dovedirii acuzației în materie penală, dincolo de orice îndoială rezonabilă, este unul complex, ce presupune realizarea de către instanțele de judecată a unei atente și detaliate analize a probelor administrate în dosarul cauzei, precum și excluderea dintre acestea a probelor obținute în mod nelegal [...] Acest proces este unul cognitiv, specific psihologiei judiciare, ce presupune formarea unei convingeri intime a judecătorului, referitoare la vinovăția inculpatului. Așa fiind, procesul cognitiv analizat se desfășoară după reguli psihologice proprii, ce presupun, în mod intrinsec, printre altele, o apreciere proprie, subiectivă a judecătorului cu privire la informațiile analizate, existente în cuprinsul dosarului*²⁰. Astfel, instanța de contencios constituțional al României denotă că *accesul permanent al judecătorului investit cu soluționarea cauzei penale la mijloacele materiale de probă declarate nule nu poate avea ca efect decât o readucere în atenția judecătorului, respectiv o reîmprospătare a memoriei acestuia cu informații care pot fi de natură a-i spori convingerile referitoare la vinovăția/nevinovăția inculpatului, dar pe care nu le poate folosi, în mod legal, în soluționarea cauzei. Astfel, fiecare nouă potențială examinare a unor probe declarate nule, de către instanța de judecată, determină un proces psihologic caracterizat prin contradicția informațiilor cunoscute de judecător cu cele pe care el este obligat să le aibă în vedere la soluționarea raportului juridic penal de conflict ce face obiectul cauzei*²¹.

În urma raționamentelor prezentate mai sus, considerăm că, prin oferirea judecătorului dreptului de a dispune excluderea probelor obținute ilegal în cadrul ședinței preliminare, va exista o probabilitate mai mică ca acestea să influențeze decizia finală, comparativ cu situația în care probele obținute cu încălcarea normelor legale sunt examinate în cadrul cercetării judecătorești, alături de fondul cauzei. Fiindcă ședința preliminară este publică, se desfășoară în prezența părților și, după caz, a reprezentanților acestora, considerăm că acordarea acestei posibilități va consolida garanțiile prevăzute de Codul de procedură penală, asigurând astfel că probele inadmisibile nu vor influența în mod substanțial opinia judecătorului în procesul de adoptare a deciziei finale.

O astfel de posibilitate ar trebui prevăzută pentru situațiile în care se poate verifica exclusiv respectarea condițiilor de obținere a probelor, precum și calitatea procesuală a persoanei care le-a administrat, fără a se ajunge la o examinare a fondului probei. De exemplu, atunci când proba este obținută de o persoană care știe evident că se află sub incidența unei excepții de recuzare sau prin utilizarea unor metode contrare normelor legale. Cu alte cuvinte, activitatea judecătorului, care va verifica admisibilitatea probelor în cadrul ședinței preliminare, se va limita la evaluarea legalității procedurii de obținere a

¹⁹ Гурова О. Ю. Теоретические и практические проблемы назначения судебного заседания по уголовным делам: дис. канд. юрид. наук. М., 2005. pag. 130.

²⁰ Decizia CC a României nr. 22 din 18.01.2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.102 alin.(3), art.345 alin.(3) și art.346 alin.(4) din Codul de procedură penală, pct. 21.

²¹ *Ibidem*, pct. 22.

acestora, fără a se pronunța asupra elementelor esențiale ale raportului de conflict: fapta, persoana și vinovăția.

3.3.3 Hotărârea judecătorească prin care se dispune excluderea probelor

Un alt aspect fundamental al mecanismului de excludere a probelor, care necesită o abordare detaliată, este actul procesual prin care judecătorul se pronunță asupra inadmisibilității acestora. Potrivit art. 6 pct. 13) din Codul de procedură penală, *hotărârea judecătorească* reprezintă o hotărâre a instanței judecătorești adoptată într-o cauză penală: sentință, decizie, încheiere și hotărâre²². Totuși, în prezent, se constată o lipsă a normelor procedurale care să reglementeze expres actul procesual prin care judecătorul dispune excluderea probelor.

Din analiza prevederilor art. 94 din Codul de procedură penală, care reglementează datele neadmise ca probe, precum și art. 365-376 și art. 382-398 din același Cod, care reglementează cercetarea judecătorească, deliberarea și adoptarea sentinței, nu rezultă nicio clarificare referitoare la forma decizională prin care instanța se pronunță asupra inadmisibilității probelor. Pentru a ajunge la concluzia privind actul procesual prin care judecătorul ar trebui să excludă probele, considerăm relevant să prezentăm opinia doctrinară pe care o susținem integral, și anume că excluderea juridică și materială a probelor nelegale trebuie să aibă loc întotdeauna înainte de debutul dezbaterilor și implicit al deliberării. Numai procedând astfel, instanța de judecată va permite apărării și acuzării să formuleze concluzii prin raportare la probele considerate legal/loial administrate și va evita riscul contaminării cu informațiile rezultate din probele nelegale cu ocazia deliberării²³.

În urma analizei prevederilor sus-menționate, și având în vedere că cercetarea judecătorească reprezintă etapa centrală a procesului de judecată, în cadrul căreia instanța examinează toate probele disponibile pentru stabilirea circumstanțelor de fapt ale infracțiunii, considerăm că este logic ca cererile de excludere a probelor să fie soluționate în această fază. Acest lucru ar permite părților să se pregătească eficient pentru dezbateri judiciare, bazându-se pe probele care vor fi, cu certitudine, apreciate de instanță în vederea adoptării sentinței. Prin urmare, soluționarea cererilor de excludere nu ar trebui să fie amânată pentru etapa pronunțării sentinței.

Cu toate acestea, în practică, observăm că instanțele de judecată formulează, în multe cazuri, chestiunile legate de excluderea probelor doar în cadrul sentinței. Considerăm că soluționarea cererilor de excludere a probelor în sentință contravine atât articolului 385 din Codul de procedură penală care reglementează aspectele ce trebuie soluționate de instanță la adoptarea sentinței, cât și articolelor 389 și 390 din același Cod, întrucât acestea nu reglementează stabilirea admisibilității probelor în cadrul pronunțării sentinței, nici în ceea ce privește conținutul părților descriptive și motivate ale sentinței de condamnare sau achitare.

4. REZULTATE

Analizând mecanismul de excludere a probelor în cadrul examinării cauzei penale în fond, din perspectiva comparativă a două modele diferite de proces penal, am observat că, în modelul continental, judecătorul joacă un rol central atât în stabilirea admisibilității

²² Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, art. 6.

²³ Udroi M. Sinteze de Procedură Penală. Partea generală. pag. 1379.

probelor, cât și în reglementarea regulilor de prezentare a acestora. Lipsa unei proceduri speciale de excludere a probelor în sistemele de drept continental, care reprezintă o trăsătură caracteristică a acestui model, este considerată de literatura de specialitate o deficiență majoră în mecanismul de eliminare a probelor.

Efectuând analiza normelor Codului de procedură penală, am observat că în sistemul procesual penal autohton nu există un mecanism explicit care să garanteze excluderea eficientă a probelor obținute ilegal în faza de examinare a cauzei penale în fond. Iar articolul 94 din Codul de procedură penală nu detaliază procedura prin care judecătorul trebuie să excludă probele obținute ilegal. De asemenea, nu este reglementat clar actul procedural prin care instanța se pronunță asupra inadmisibilității probelor, iar practica judiciară nu a adus o soluționare uniformă a acestei chestiuni. Curtea Constituțională a statuat doar că stabilirea inadmisibilității probelor de către judecător impune obligația de a nu le utiliza în fundamentarea deciziilor sale, dar nu s-a stabilit un moment precis pentru excluderea acestora din procesul penal, generând astfel incertitudine și posibil afectând dreptul la un proces echitabil.

În doctrină există viziuni contradictorii cu privire la aspectele abordate în prezentul articol. Unii autori susțin că excluderea probelor la etapa preliminară protejează drepturile inculpatului și reduce riscul erorilor judiciare, în timp ce alții consideră că examinarea admisibilității probelor într-o etapă separată nu ar fi eficientă. Cu toate acestea, există un consens privind necesitatea unui cadru legal mai clar pentru excluderea probelor la începutul procesului.

Reglementările actuale ale Codului de procedură penală, conform cărora admisibilitatea probelor este examinată concomitent cu analiza fondului acestora, nu oferă suficiente clarificări cu privire la procedurile specifice pe care instanța trebuie să le urmeze pentru a dispune excluderea probelor. În opinia noastră, lipsa acestei clarități generează multiple dificultăți practice, în special la etapa pregătirii pentru dezbaterile judiciare, când părțile, în cadrul pregătirii pledoariilor, nu au certitudinea probelor pe care se pot baza. Aflarea ulterioară a argumentelor instanței doar prin sentință afectează semnificativ dreptul părților de a se pregăti corespunzător pentru dezbateri, limitându-le astfel capacitatea de a formula argumente pertinente și de a asigura un proces echitabil.

5. CONCLUZII

Analiza aplicării în practică a mecanismului de excludere a probelor a evidențiat necesitatea implementării unor reglementări clare și detaliate în procesul penal autohton, care să concretizeze acest mecanism. Este esențial ca, în primul rând, să fie modificat Codul de procedură penală pentru a încorpora prevederi noi referitoare la excluderea probelor în cadrul ședinței preliminare, astfel încât probele inadmisibile să nu influențeze în continuare desfășurarea procesului penal. În opinia mea, introducerea unei proceduri clare pentru excluderea probelor în ședința preliminară va contribui la consolidarea protecției drepturilor fundamentale ale părților și va spori transparența procesului.

Având în vedere cercetările efectuate prezentate în articol, propunem modificarea redacției alineatului (4) al articolului 345 din Codul de procedură penală, care, în forma sa actuală, nu prevede dreptul instanței de a examina cererile referitoare la admisibilitatea probelor în cadrul ședinței preliminare, chiar și atunci când instanța consideră că este necesar să se soluționeze această problemă. Este important ca instanța să aibă atribuția de a analiza astfel de cereri în ședința preliminară, atunci când admisibilitatea probelor

poate fi evaluată fără a examina fondul acestora.

În acest sens, propunem completarea articolului 345 alin. (4) din Codul de procedură penală cu punctul 7), astfel: *Părțile au dreptul de a solicita excluderea oricărei probe din lista probelor prezentate în cadrul procesului judiciar. Dacă sunt constatate temeiuri de excludere prevăzute de art. 94 din CPP, judecătorul va admite cererea și va dispune prin încheiere excluderea probei respective.* Conform acestei modificări, articolul 345 din Codul de procedură penală urmează a fi completat cu alin. (5), care să prevadă că, în cazul în care examinarea chestiunilor legate de excluderea probei nu poate fi realizată fără o analiză a fondului acesteia, judecătorul va amâna soluționarea cererii până la etapa cercetării judecătorești în vederea evaluării complete a probei.

O altă problemă juridică semnalată în acest studiu este legată de faptul că normele CPP nu stipulează clar actul judecătoresc prin care se dispune excluderea probelor în faza de judecată, iar practica judiciară este adesea incoerentă. Instanțele soluționează frecvent cererile de excludere a probelor abia în sentință. Expunerea motivelor de inadmisibilitate a anumitor probe în sentință denotă evident faptul că, chiar și în timpul deliberării, membrii instanței de judecată reîmpropătează în memorie probe inadmisibile, care pot influența convingerile lor referitoare la vinovăție, fiind extrem de greu să facă abstracție de informațiile furnizate de aceste probe.

Dacă modificările propuse pentru soluționarea problemelor legate de admisibilitatea probelor în cadrul ședinței preliminare vor fi implementate, considerăm că hotărârea instanței prin care se declară inadmisibilitatea unei probe și se dispune excluderea acesteia trebuie să fie formulată prin încheiere. În cazul în care examinarea inadmisibilității probelor este amânată pentru etapa cercetării judecătorești, decizia de a exclude probele nelegale trebuie să fie luată prin încheiere înainte de dezbaterile judiciare. Prin urmare, propunem completarea articolului 376 din Codul de procedură penală, care reglementează procedura terminării cercetării judecătorești, cu alineatul (4), având următorul conținut: *Dacă după cercetarea probelor din dosar, au fost constatate temeiuri de inadmisibilitate prevăzute de art. 94 din prezentul Cod, președintele ședinței de judecată emite o încheiere prin care exclude proba din materialele cauzei penale.* Acest lucru va asigura o pregătire corespunzătoare a părților și va preveni influențarea deliberării cu informații provenite din probe inadmisibile.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

Negru A-I. Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Universul Juridic, București, 2022. ISBN: 978-606-39-0827-9.

Theodoru Gh., Chiș I.-P. Tratat de Drept procesual penal. Ediția a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2020. ISBN 978-606-27-1671-4.

Mohorea E., Botnari E., Eșanu R. Dreptul ca sistem și sistemul dreptului. Presa Universitară Belțiană, Bălți, 2009.

http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/799/1/dr_ca_sistem.pdf (accesat 02.02.2025).

Kuczyńska H. Mechanisms of elimination of undesired evidence from criminal trial: a comparative approach. În: Revista Brasileira de Direito Processual Penal, vol. 7, no. 1, rbdpp.v7i1.473, 2021. <https://www.redalyc.org/journal/6739/673972096002/>

- html/ (accesat 03.03.2025).
- Udroiu M. Sinteze de Procedură Penală. Partea generală, Ediția II, Vol. I, Ed. C.H.Beck, București, 2001. ISBN 978-606-18-1083-3.
- Negru A-I. Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Universul Juridic, București, 2022. ISBN: 978-606-39-0827-9.
- Boțic S. Regula exclusiunii. Excluderea probelor obținute nelegal în procesul penal. Ed. Universul Juridic, București, 2016.
- Panzavolta M., Maes E., Mosna A. Streamlining the exclusion of illegally obtained evidence in criminal justice. https://www.fairtrials.org/app/uploads/2022/02/Streamlining_exclusion_KUL.pdf (accesat 25.03.2025).
- Decizia CC nr. 47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal). <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=472> (accesat 25.03.2025).
- Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251.
- Decizia CC nr. 38 din 14.03.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 50g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 342 alin. (2), 346 și 352 alin. (3) din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară). <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=625> (accesat 25.03.2025).
- Decizia CC nr. 9 din 27.01.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 197g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală. <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=751>
- Bobrov V.K., Bojiev V.P., Borodin S.V., Уголовный процесс. Ed. Spartak, Moscova, 2004. ISBN: 5-88914-222-4.
- Lebedeva E.K. Некоторые аспекты недопустимости доказательств как процессуального основания для их исключения. În: Вестник кемеровского государственного университета. Серия: гуманитарные и общественные науки, том 3, № 1, 2019. <https://naukaru.ru/ru/nauka/article/28139/view> (accesat 01.04.2025).
- Гурова О. Ю. Теоретические и практические проблемы назначения судебного заседания по уголовным делам: дис. канд. юрид. наук. М., 2005. 178 с. <https://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-i-prakticheskie-problemy-naznacheniya-sudebnogo-zasedaniya-po-ugolovnym-delam> (accesat 01.04.2025).
- Decizia CC a României nr. 22 din 18.01.2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.102 alin.(3), art.345 alin.(3) și art.346 alin.(4) din Codul de procedură penală. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/198098> (accesat 02.04.2025).